

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

242723

การเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหารล้านนา เชียงใหม่

นิธิพัทธ์ ใจเอื้อ

สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มีนาคม 2554

การเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหารล้านนา เชียงใหม่

นิธิพัชร ใจเอื้อ

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2554

การเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหารล้านนาเชียงใหม่

นิธิพัชร ใจเอื้อ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

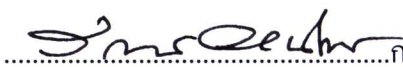
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิโชค เลชะกุล

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

.....กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

.....กรรมการ

อาจารย์ ดร. ระวีวรรณ โอพารัตน์มณี

.....กรรมการ

อาจารย์ ดร. แทนวุธา ไทยสันทัด

3 มีนาคม 2554

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไข วิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ พระครูอดุลสีกิตติ์ เจ้าอาวาสวัดธาตุคำ อ.สนั่น ธรรมธิ อ.คูสิต ชวชาติ อ.ศรีเลา เกษพรหม ที่กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมล้านนา อันมีคุณค่ายิ่ง ขอขอบพระคุณเจ้าอาวาส พระสงฆ์ประจำทุกวัด เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่ 8 จังหวัด เชียงใหม่ ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และพนักงานคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ทุกท่าน ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้การศึกษา ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่พิจารณาสนับสนุนทุนการทำวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสวัสดิ์ คุณแม่สุนีย์ ใจเอื้อ ที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และให้โอกาสในการศึกษารวมทั้งให้กำลังใจกำลังใจทรัพย์ตลอดมา ขอขอบคุณพี่สาววัชรภรณ์ ใจเอื้อ และคุณละอองดาว ปานโปร่ง ที่เป็นกำลังใจและช่วยเหลือทุกด้าน

สุดท้ายนี้ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใช้สอยและวัดอุทยานในวิหาร ล้านนา เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านสถาปัตยกรรมและสังคมต่อไป

นิธิพัชร ใจเอื้อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหารล้านนา
เชียงใหม่

ผู้เขียน

นายนิธิพัชร ใจเอื้อ

ปริญญา

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรม)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

บทคัดย่อ

242723

วิหารล้านนาเป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในล้านนา การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมีผลต่อรูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม การจัดการเรื่องพื้นที่ใช้สอย และวัตถุภายใน ทำให้วิหารล้านนาขาดความกลมกลืนต่อเนื่องกันทั้งหมดซึ่งอาจทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาสาเหตุปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุภายในวิหารและค้นหาแนวทางการจัดการพื้นที่ใช้สอยและวัตถุให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ และสอดคล้องกับการรักษาอัตลักษณ์ของวิหารล้านนา การศึกษาใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและแนวคิดเรื่องพื้นที่ในคติไทยเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วิจัยใช้วิธีการค้นคว้าข้อมูลภาคเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูลสาเหตุปัจจัยการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในปัจจุบัน

ผลการวิเคราะห์พบว่าสาเหตุการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหารล้านนา ได้แก่ นโยบายทางการเมืองการปกครองและการรับวัฒนธรรมจากส่วนกลางอันเป็นผลจากการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสยามในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งนโยบายการปฏิรูปการปกครองและการศึกษา ส่งผลได้ส่งผลกระทบต่อจารีตปฏิบัติของพระสงฆ์ในล้านนารวมถึงรูปแบบการจัดพื้นที่และวัตถุในวิหาร ต่อมาได้แก่การรับวัฒนธรรมจากภาคกลางเป็นสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยมีปัจจัยเสริมคือ ประชากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยทางสังคม

242723

และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาส่งผลให้คนในท้องถิ่นขาดการสืบสาน ภูมิปัญญาความรู้แบบดั้งเดิม และขาดความรู้ความเข้าใจในจารีตวัฒนธรรมของตน การรับวัฒนธรรมจากต่างถิ่นเข้ามาอย่างรวดเร็วโดยขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลกระทบ ดังนั้นแนวทางการจัดการพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหารล้านนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และการใช้พื้นที่ในคติไทย เพื่อให้การอนุรักษ์วิหารล้านนามีความสมบูรณ์มากขึ้น จึงควรส่งเสริม การให้ความรู้ในเรื่องแนวคิดความหมายของพื้นที่และวัตถุ จารีตประเพณีดั้งเดิมที่ปฏิบัติภายใน วิหารอย่างเป็นระบบแก่กลุ่มคนต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดูแลและใช้งานวิหาร ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ดูแลวัดและชาวบ้าน กลุ่มคนหรือนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น ต่างวัฒนธรรม สื่อมวลชน ประชาสัมพันธ์ การเรียนการสอนสำหรับเยาวชน งานวิจัยนี้ได้องค์ความรู้การศึกษาวิหารล้านนา และเสนอแนวทางการจัดการพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหาร ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการวางแผน จัดการและพัฒนาวิหารในพื้นที่อื่นๆของภาคเหนือได้

Thesis Title	Changes in Organization of Space and Objects in Lanna Viharas, Chiang Mai
Author	Mr. Nithipat Jaiaue
Degree	Master of Architecture (Architecture)
Thesis Advisor	Asst. Prof. Dr. Vitul Lieorungruang

ABSTRACT

242723

Lanna Vihara is an architecture that expresses the prosperity of Buddhism in the Lanna region. Today's changes have affected the design of art, architecture, and the organization of interior space and objects. This has resulted in a shortage of harmony and continuity in Lanna Vihara, which might result in the loss of architectural identity as a whole. The objectives of this research are to find out the factors that have caused the changes that have caused the impact upon the space and objects inside the Vihara and propose the guidelines to organize the space and objects that are suitable for social and cultural changes of Chiang Mai Province, as well as corresponding with the safekeeping of identity of Lanna Vihara. The theory of social and cultural changes and the concept of space in Thai concepts are applied to explain the phenomenon of changes that have taken place. The method of the research is by means of documenting research, and the field data is collected from in-depth interviews and non-participating observation in order to collect the data of the factors that have caused the changes in the past which have resulted in today's organization of space and objects.

The result of the analysis reveals that the cause of the changes of the organization of space and objects inside Lanna Vihara are political and administrative policies and the absorption of the central Thai culture, which is the result when Lanna became part of Siam during the reign of King Rama V. The policy on local administration and education of the monks affected the

traditional practice of the monks in the Lanna region, as well as the design of the organization of space and objects inside the Vihara. The acceptance of culture from the central part of Thailand was the cause of such changes, along with the supporting factors which are population, environment, culture, and technology. Also the social and cultural factors, especially the changes of the educational system have resulted in the discontinuity of the inheritance of the traditional and local wisdoms of the ancestors. At the same time, they lacked the knowledge and understanding of their own culture and traditions, yet absorbed rapidly the foreign culture without careful consideration of its negative impacts. Therefore, the guidelines for organizing the space and objects inside the Lanna Viharas which corresponds with the changes and the organization of the space according to the Thai concepts in order to make the conservation of Lanna Viharas more appropriate and complete needs the promotion of the knowledge on the concepts and meanings of the space and objects, as well as the old days' traditions that were systemically performed inside the Viharas by the various groups of the public who are related with the maintenance and the use of the Viharas, such as the monks, the temple caretakers, the local villagers, group of people or tourists from overseas lands and from different cultures, the mass media, public relations, and education for the youth groups. This research has gathered the bodies of knowledge on the Lanna Viharas and has proposed guidelines for organizing the space and objects inside the Viharas that can be applied for the planning, managing, and developing of the Viharas in other areas of northern Thailand.

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฅ
สารบัญแผนภูมิ	๗
บทที่ 1 บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
ความสำคัญ ที่มา และปัญหาของการวิจัย	2
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	4
วิธีวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎี	7
2.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	7
2.1.2 พื้นที่ในคดีไทย	9
2.2 เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.2.1 วิหารล้านนา	11
2.2.2 ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่	14
บทที่ 3 วิธีวิจัย	
3.1 การออกแบบวิธีการศึกษา	19
3.2 การเก็บข้อมูล	20

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	25
3.4 การสังเคราะห์ข้อมูล	27
บทที่ 4 การวิเคราะห์การจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหารล้านนา	
4.1 การเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยในวิหาร	31
4.1.1 รูปแบบการจัดพื้นที่ใช้สอยในวิหารแบบดั้งเดิม	31
4.1.1.1 พื้นที่แนวดิ่งในวิหาร	33
4.1.1.2 พื้นที่แนวนอนในวิหาร	34
4.1.1.3 สรุปการจัดพื้นที่ใช้สอยในวิหารแบบดั้งเดิม	36
4.1.2 รูปแบบการจัดพื้นที่ใช้สอยในวิหารในปัจจุบัน	37
4.1.2.1 รูปแบบการจัดพื้นที่ใช้สอยแนวดิ่ง	37
4.1.2.2 รูปแบบการจัดพื้นที่ใช้สอยแนวนอน	38
4.2 การเปลี่ยนแปลงเวลาการใช้งานวิหาร	44
4.2.1 เวลาการใช้งานวิหารแบบดั้งเดิม	44
4.2.2 เวลาการใช้งานวิหารในปัจจุบัน	44
4.3 การเปลี่ยนแปลงการจัดวัตถุในวิหาร	50
4.3.1 รูปแบบการจัดวัตถุในวิหารแบบดั้งเดิม	50
4.3.2 ความเป็นมาการเปลี่ยนแปลงการจัดวัตถุในวิหาร	52
4.3.2.1 ส่วนศาสนวัตถุหลัก	53
- สัตตภัณฑ์และโต๊ะหมู่บูชา	53
- ธรรมาสันปราสาทและธรรมาสันภาคกลาง	62
- แท่นสงฆ์ (อาสนสงฆ์)	64
4.3.2.2 ส่วนเครื่องสักการะและเครื่องใช้	69
- กลุ่มเครื่องใช้งานในพิธีพิเศษ	69
- กลุ่มเครื่องใช้ประจำวันพระ	71
4.3.2.3 ส่วนหารายได้	75
- ตู้บริจาค	75
- เข็มทิศ	81
- พระประจำวันเกิด	84
- โต๊ะจำหน่ายสังฆทาน	87

- ตู้เช่าบูชาวัตถุมงคล	90
4.3.2.4 ส่วนอุปกรณ์อาคารและเครื่องใช้สอย	93
- ไมโครโฟน เครื่องขยายเสียง ลำโพง	93
- พัดลม	98
- นาฬิกา	100
- ตู้น้ำดื่ม	103
- เก้าอี้	104
4.4 สรุปการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหาร	107
บทที่ 5 การสังเคราะห์และแนวทางการจัดการพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหาร	
5.1 การเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยและวัตถุที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ในวิหาร	117
5.1.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่	120
5.1.2 ความเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุ	122
5.2 แนวทางการจัดการพื้นที่ใช้สอยและวัตถุในวิหาร	125
5.3 บทสรุปงานวิจัย	127
5.4 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะงานวิจัย	128
บรรณานุกรม	131
ภาคผนวก	137
ภาคผนวก ก ประวัติความเป็นมา วัดในกลุ่มตัวอย่างวิจัย	138
ภาคผนวก ข แบบฟอร์มการสำรวจและสัมภาษณ์วิหารกลุ่มตัวอย่าง	
บันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลการสำรวจวิหาร	147
ประวัติผู้เขียน	180

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1-1	รายชื่อวิหารกลุ่มตัวอย่าง	6

สารบัญภาพ

รูป		หน้า
4-1	ตัวอย่างเครื่องใช้ เครื่องสักการะที่ใช้ในวิหารล้านนา	30
4-2	แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร	31
4-3	การวิเคราะห์พื้นที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร ตามแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์	32
4-4	ผลการวิเคราะห์รูปแบบและระดับของพื้นที่ในแนวดิ่งในวิหาร	33
4-5	ผลการวิเคราะห์ขอบเขตของพื้นที่ในแนวระนาบ	35
4-6	การวิเคราะห์รัศมีวงขอบและความเข้มข้นของความศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร	36
4-7, 8	พื้นที่ใช้สอยแนวดิ่ง ศาสนวัตถุหลักยังคงรูปแบบเดิม	37
4-9, 10	กิจกรรมของชาวบ้านในวิหาร	38
4-11, 12	กิจกรรมของชาวบ้านในวิหาร	39
4-13, 14	การนั่งของกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ	39
4-15, 16	กลุ่มผู้สูงอายุบางส่วนขยับไปนั่งเก้าอี้ด้านติดประตูทางเข้า	40
4-17, 18	แสดงการนั่งของกลุ่มผู้ชาย กลุ่มผู้สูงอายุหญิง กลุ่มผู้หญิงและเด็ก	41
4-19, 20	กิจกรรมหลักของนักท่องเที่ยวคือ กราบไหว้พระประธาน	42
4-21, 22	กิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้แก่ เดินชม ถ่ายภาพ และบริจาคทาน	43
4-23, 24	วิหารวัดเสาหินและวิหารวัดป่าแดงหลวง ปิดเวลากลางวัน	45
4-25, 26	ภายในวิหารวัดคันเกว้นและวัดท้าวคำวัง	46
4-27, 28	ภายในวิหารวัดปราสาทและวัดเกตการาม	46
4-29, 30	ภายในวิหารวัดทุ่งฮ้อหลวงและด้านหน้าวิหารซึ่งไม่มีประตูปิด	47
4-31	ด้านนอกวิหารวัดพันเตาวันถนนคนเดิน เวลา 18.00 น.	47
4-32	ด้านหน้าวิหารวัดพันเตาวันถนนคนเดิน เวลา 18.00 น.	48
4-33	ภายในวิหารวัดพันเตาวันถนนคนเดิน เวลา 20.00 น.	48
4-34, 35	ลายส่อเขียนผนังพระอุโบสถวัดราชโอรส และการจัดผ้าหมู่ใหญ่	54
4-36	ภาพถ่ายโบราณแสดงการจัดโต๊ะหมู่บูชาในวิหารวัดเกตการาม	57
4-37, 38	การจัดวางสัตตภัณฑ์ในวิหารวัดเกตการามและวัดป่าแดงหลวง	59
4-39, 40	วิหารวัดพันเตาใช้สัตตภัณฑ์เพื่อการตกแต่ง	59

4-41, 42	วิหารวัดตันเกว้นใช้สัตตภัณฑ์เพื่อการใช้สอย	59
4-43, 44	วิหารวัดทุ่งอ้อหลวงใช้สัตตภัณฑ์เพื่อการใช้สอย	60
4-45	วิหารวัดทางดงใช้โต๊ะหมู่บูชา	60
4-46, 47	วิหารวัดเสาหินใช้โต๊ะหมู่บูชาเป็นหลัก ใช้สัตตภัณฑ์เพื่อการตกแต่ง	60
4-48, 49	วิหารวัดท้าวคำวังใช้โต๊ะหมู่บูชาเป็นหลัก	61
4-50, 51	ธรรมเนียมแบบภาคกลางภายในวิหารวัดเสาหินและวัดป่าแดงหลวง	63
4-52	งานรับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเกตการาม วันที่ 24 ก.พ. 2544	67
4-53	งานสงฆ์นำพระธาตุวัดเกตการาม วันที่ 2 มิ.ย. 2547 อาสนสงฆ์ตั้งกลางวิหาร	67
4-54	ตำแหน่งอาสนสงฆ์วิหารวัดเกตการามในปัจจุบันตั้งอยู่ด้านซ้ายมือพระประธาน	67
4-55, 56	อาสนสงฆ์รูปแบบแห่งในวิหารวัดพันเตาและวัดทุ่งอ้อหลวง	68
4-57	อาสนสงฆ์รูปแบบแห่งในวิหารวัดเสาหิน ตั้งอยู่ด้านขวามือพระประธาน	68
4-58, 59	อาสนาในวิหารวัดเสาหิน วางบนแท่นแก้วด้านซ้ายมือพระประธาน	70
4-60	แว่นสามตาพระเจ้าในวิหารวัดเสาหิน	70
4-61, 62	การเรียงลำดับเครื่องใช้ประจำวันพระในวิหารวัดทางดง	72
4-63, 64	กิจกรรมในวันพระ วิหารวัดทางดง	72
4-65, 66	การเรียงลำดับเครื่องใช้ประจำวันพระในวิหารวัดเกตการาม	73
4-67, 68	ส่วนใส่บาตรอาหารในวิหารวัดเกตการาม ใช้โต๊ะแทนการวางพื้น	73
4-69	ภายในวิหารวัดเกตการาม ในวันพระ	73
4-70, 71	คู่มือบริจาคในวิหารวัดเกตการาม	79
4-72, 73	คู่มือบริจาคในวิหารวัดพันเตา ตั้งอยู่ด้านขวามือของประตูทางเข้า	80
4-74, 75	คู่มือบริจาคในวิหารวัดพันเตา มีจำนวน 10 คู่มือ	80
4-76, 77	ตำแหน่งการวางเข็มชีและเข็มชีไฟฟ้าหยอดเหรียญในวิหารวัดตันเกว้น	83
4-78	ตำแหน่งการวางเข็มชีวิหารวัดตันเกว้นในวันพระ	83
4-79, 80	โต๊ะพระประจำวันเกิดในวิหารวัดตันเกว้น จัดวางไว้ด้านขวาของประตูทางเข้า	86
4-81, 82	โต๊ะพระประจำวันเกิดในวิหารวัดพันเตา จัดวางไว้ด้านขวาของประตูทางเข้า	86
4-83, 84	โต๊ะพระประจำวันเกิดในวิหารวัดทางดง จัดวางไว้ด้านขวาของประตูทางเข้า	86
4-85	โต๊ะจำหน่ายสังฆทานในวิหารวัดพันเตา จัดวางไว้ด้านซ้ายของประตูทางเข้า	89
4-86, 87	ตู้เช่าบูชาวัตถุมงคลในวิหารวัดเกตการาม จัดวางไว้ด้านซ้ายของประตูทางเข้า	92
4-88, 89	วิหารวัดเกตการาม จัดวางไมโครโฟนบนอาสนสงฆ์	95
4-90, 91	วิหารวัดเสาหิน จัดวางไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียงไว้ด้านข้างอาสนสงฆ์	95

4-92, 93	วิหารวัดป่าแดงหลวง จัควางไม้โครโฟนบนอาสนสงฆ์	95
4-94, 95	การวางไม้โครโฟนและเครื่องขยายเสียงในวิหารวัดต้นเกว๋นและวัดหางดง	96
4-96, 97	การติดตั้งพัฒนูปถัมภ์ของวิหารวัดท่าช้างและวิหารวัดทุ่งฮ้อหลวง	98
4-98, 99	การใช้พัฒนูปถัมภ์ตามมุมต่างๆของวิหารวัดต้นเกว๋น	99
4-100, 101	การติดตั้งพัฒนูปถัมภ์ของวิหารวัดเกตการาม	99
4-102, 103	การติดตั้งพัฒนูปถัมภ์ในวิหารวัดเสาหิน	99
4-104, 105	ตำแหน่งการตั้งนาฬิกาในวิหารวัดหางดงและวิหารวัดต้นเกว๋น	101
4-106, 107	ตำแหน่งการตั้งนาฬิกาในวิหารวัดเสาหินและวิหารวัดเกตการาม	102
4-108, 109	การวางตู้ไม้ค้ำในวิหารวัดป่าแดงหลวงและวิหารวัดหางดง	103
4-110, 111	การวางเก้าอี้ในวิหารวัดป่าแดงหลวงและวิหารวัดปราสาท	105
4-112, 113	การใช้เก้าอี้ในวิหารวัดเสาหิน	106
4-114, 115	การใช้เก้าอี้ในวิหารวัดเกตการาม	106
4-116, 117	การใช้เก้าอี้ในวิหารวัดต้นเกว๋น	106

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
1-1	แผนผังการใช้พื้นที่และตำแหน่งการวางศาสนวัตถุ	1
2-1	ภาพรวมการทบทวนวรรณกรรม	18
3-1	คำถามการวิจัยจากจุดประสงค์	20
3-2	กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล	26
3-3	กระบวนการสังเคราะห์ข้อมูล	27
3-4	ภาพรวมกระบวนการวิจัย	28
4-1	แสดงขอบเขตพื้นที่และการนั่งของกลุ่มคนในวิหารในปัจจุบัน	41
4-2	แสดงขอบเขตพื้นที่การใช้งานของกลุ่มนักท่องเที่ยวในวิหาร	43
4-3	แสดงเวลาการใช้งานวิหารแบบดั้งเดิมและในปัจจุบัน	44
4-4	สรุปเวลาการใช้งานวิหารในปัจจุบัน	49
4-5	แผนผังตำแหน่งการวางวัตถุ	50
4-6	โต๊ะหมู่บูชาแทนที่สัตตภัณฑ์ในตำแหน่งเดียวกัน	61
4-7	ธรรมเนียมแบบภาคกลางจัดวางเพิ่มในตำแหน่งใกล้เคียงแทนสงฆ์	64
4-8	วิหารล้านนาทางแห่งย้ายแทนสงฆ์มาตั้งกลางวิหารในช่วงเวลาหนึ่ง	69
4-9	อาสนาและแว่นสามตาพระเจ้า ปัจจุบันพบเห็นได้ในวิหารบางแห่ง	71
4-10	แสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนเครื่องใช้ประจำวันพระ	74
4-11	ตำแหน่งการวางตู้บริจาคในวิหาร	81
4-12	ตำแหน่งการวางเข็มชีในวิหาร	84
4-13	ตำแหน่งการวางโต๊ะพระประจำวันเกิดในวิหาร	87
4-14	ตำแหน่งการวางโต๊ะจำหน่ายสังฆทานในวิหาร	90
4-15	ตำแหน่งการวางตู้บูชาวัตถุมงคลในวิหาร	92
4-16	ตำแหน่งการวางไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียงอยู่ด้านข้างแทนสงฆ์	97
4-17	ตำแหน่งการวางพัดลมตั้งพื้น	100
4-18	ตำแหน่งการตั้งนาฬิกาแบบโบราณในวิหาร	102
4-19	ตำแหน่งการตั้งตู้น้ำดื่มในวิหาร	104

4-20	ตำแหน่งการวางเก้าอี้ในวิหาร	107
4-21	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอยในวิหารแบบดั้งเดิมและในปัจจุบัน	112
4-22	ช่วงเวลาในการเปลี่ยนแปลงการจัดวัตถุและเครื่องใช้ต่างๆในวิหาร	114
4-23	ช่วงเวลาในการเปลี่ยนแปลงการจัดวัตถุและเครื่องใช้ต่างๆ	115
5-1	จุดเปลี่ยนทางความคิดหรือโลกทัศน์ของคนล้านนาที่มีต่อพื้นที่ในวิหาร	118
5-2	การวิเคราะห์รัศมีวงขอบและความเข้มข้นของความศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร	119
5-3	การใช้พื้นที่ในวิหารโดยนักท่องเที่ยวซ้อนทับกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร	120
5-4	แสดงพื้นที่ทางสังคมซ้อนทับกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร	121
5-5	แสดงส่วนหารายได้ ได้เข้ามาอยู่ในขอบเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร	123
5-6	แสดงส่วนอุปกรณ์อาคารและเครื่องใช้สอย จัดวางอยู่ทั่วพื้นที่ในวิหาร	124